

Ruimtelijke ontwikkelingen in perspectief

PRAKTISCHE STUDIES HELPEN BELEIDSMAKERS BIJ HET MAKEN VAN BELEID

Eric Koomen is ruimtelijk econoom en geograaf en onlangs gepromoveerd aan de Vrije Universiteit (VU) in Amsterdam. Hij analyseerde de ruimtelijke ontwikkelingen van de laatste jaren en simuleerde de gevolgen van beleidsstrategieën van de overheid. Zijn proefschrift 'Spatial analysis in support of physical planning' was genomineerd voor de Societal Impact Award van de VU. In zijn proefschrift staan negen verschillende studies. Alle negen zijn het ruimtelijke analyses, bedoeld om beleidsmakers te helpen bij het maken van goed onderbouwde ruimtelijke beslissingen. ▸

UW PROEFSCHRIFT WORDT WEL ONTMYTHOLOGISEREND GENOEMD. WELKE MYTHES ONTKRACHT U?

‘Ach, ontmythologiserend zou ik het zelf niet zo snel noemen, dat is meer een mooie term die een journalist over mijn werk bedacht heeft. Ik onderzoek met mijn proefschrift wel een aantal thema’s waarover een hardnekkig onderbuikgevoel is ontstaan. Een gevoel op basis waarvan in sommige gevallen zelfs beleid ontwikkeld is, zonder naar de feiten te kijken en te onderzoeken hoe groot een probleem eigenlijk echt is. Voorbeelden daarvan zijn uitspraken als ‘het gaat slecht met het platteland’, ‘restrictief ruimtelijk beleid werkt niet’ en ‘we moeten uitkijken voor edge city vorming in Nederland.’

WE BEGINNEN BIJ HET BEGIN. HET GAAT DUS NIET SLECHT MET HET PLATTELAND?

‘Nee. Dat is alleen een gevoel wat mensen hebben. Dan zitten ze in hun auto en denken ‘het platteland zit op slot’. Uit mijn onderzoek blijkt dat het platteland helemaal niet op slot zit. Integendeel. Als je gaat kijken hoe vitaal rurale gebieden in Nederland zijn, dus in hoeverre ze hun aantal woningen, banen en voorzieningen op peil weten te houden, dan zie je dat rurale gebieden helemaal niet slechter presteren dan de meer stedelijke gebieden. Uit ons onderzoek blijkt dat er bijvoorbeeld meer huizen bijkomen op het platteland dan in de stad en de werkgelegenheid op het platteland ligt eigenlijk ook nauwelijks achter op die in de stad. Er zijn wel nationale ontwikkelingen die ervoor zorgen dat het lijkt alsof het slechter gaat met het platteland. Neem bijvoorbeeld de postkantoren. Mensen hebben het gevoel dat alle postkantoren op het platteland gesloten worden, en dat is ook zo, maar overal worden postkantoren gesloten, dat is een nationale ontwikkeling die niets met het platteland te maken heeft. In Nederland hoeft je niet zo bang

te zijn dat het platteland haar vitaliteit verliest en leegstroomt zoals sommige rurale delen van Zuid- en Oost-Europa. Daarvoor is het veel te goed bereikbaar. Eigenlijk is het platteland in Nederland een groot suburbaan gebied. Nu weten beleidsmakers dat ze geen specifiek beleid hoeven te maken op vitaal platteland. Ons platteland is veerkrachtig genoeg, al voelt dat soms anders. Datzelfde geldt ook voor de zogenaamde verstedelijking van het Groene Hart en de Rijksbufferzones.’

DAT HET GROENE HART DICHTGROEIT IS DUS ALLEEN EEN GEVOEL?

‘Ja. Als je door het Groene Hart rijdt, kun je het gevoel krijgen dat het helemaal dicht gebouwd wordt. Terwijl dat dus niet helemaal blijkt te kloppen. Met ons onderzoek tonen we aan dat het restrictieve beleid van de overheid redelijk gewerkt heeft. Uit een vergelijking van gedetailleerde ruimtegebruikbestanden van de periode 1995 tot 2004 blijkt dat binnen de restrictieve beleidsgebieden bebouwing minder is toegenomen dan in de omliggende niet beschermde gebieden. De verstedelijking is niet gestopt, maar wel behoorlijk afgeremd. Ik heb, met collega-onderzoekers, ook geprobeerd te verklaren waarom dat zo is. Een belangrijke succesfactor daarin is de ontwikkeling van recreatief aantrekkelijke gebieden om verstedelijking tegen te gaan. En de beschikbaarheid van voldoende financiële, juridische en planologische middelen. Beleidsmakers hadden het idee dat restrictief beleid eigenlijk helemaal niet effectief was. Ze wilden het oorspronkelijk in de Nota Ruimte zelfs grotendeels opgeven. Nu weten ze dus dat dat niet verstandig zou zijn.’

WAT IS ‘EDGE CITY’ VORMING?

‘Edge city is een term die uit Amerika is overgewaaid. Het houdt in dat de bedrijvigheid uit het centrum van ➤

de stad wegtrekt en zich gaat vestigen aan de randen van de stad. Zo ontstaan dan nieuwe centra aan de rand van de stad. Omdat dit vaak leidt tot het ontstaan van meerdere nieuwe centra worden dit ook wel polycentrische steden genoemd. Dit soort ontwikkelingen leidde in sommige Noord-Amerikaanse steden tot een verzwakking en zelfs verpaupering van het oorspronkelijke centrum. In Nederland bestaat de vrees dat dit ook hier gebeurt, maar dat blijkt (nog) niet echt het geval. Om dat te onderzoeken hebben we de bebouwingshoogten in de vier grote steden vergeleken. In Rotterdam en Den Haag blijkt de hoogbouw zich te concentreren in het centrum, terwijl in Amsterdam en Utrecht de hoogste dichtheden verder van het centrum te vinden zijn. Maar ook in die laatste twee steden blijft deze ontwikkeling beperkt. Uit de analyse blijkt dat de aanwezigheid van hoge dichtheden vooral verklaard wordt door de nabijheid van intercity stations. Voor beleidsmakers is deze analyse vooral interessant omdat blijkt dat het wel meevalt met het belangrijker worden van de randen van de stad. Het gaat nog prima met het traditionele centrum.'

U WAS GENOMINEERD VOOR DE SOCIETAL IMPACT AWARD. IN WELK OPZICHT HEEFT UW PROEFSCHRIFT MAATSCHAPPELIJKE IMPACT?

'Ik denk wel dat het mij meer dan gemiddeld gelukt is om de maatschappij te informeren over mijn bevindingen. Ik heb redelijk veel gepubliceerd in niet-wetenschappelijke bladen. Ik heb in mijn onderzoek ook veel gedaan in samenwerking met ministeries zoals VROM en met verschillende planbureaus. Dat was dus onderzoek waar daadwerkelijk behoefte aan was. En de resultaten kwamen ook echt terecht bij beleidsmakers. Dat is anders dan sommige andere wetenschappers, die in de beslotenheid van de universiteit onderzoek doen op

hun kamer. Die hebben dan vooral contact met andere wetenschappers en staan verder af van de maatschappij. Ons onderzoek heeft zelfs het NOS journaal van acht uur gehaald.'

WELK ONDERZOEK WAS DAT?

'Dat was een onderzoek dat ik onder leiding van Jeroen Aarts gedaan heb. We hebben met diverse andere onderzoekers een paar modellen gekoppeld en toegepast waarmee je een toekomstig overstromingsrisico kunt berekenen. Het ging er daarbij vooral om hoeveel economische schade in verschillende gebieden ontstaat als die zouden overstromen. Dat is voor Rijkswaterstaat heel handig om te weten bij het maken van beleid. Door deze modellen te gebruiken, kwamen wij er achter dat het bouwen van terpen mogelijk een goede oplossing is om het overstromingsrisico te verminderen.'

WORDT ER OOK WAT MET AL DIE ADVIEZEN UIT UW ONDERZOEK GEDAAN?

'Het zal nooit zo zijn dat er alleen op basis van de conclusies uit mijn onderzoek beleid gemaakt zal worden. Maar ik denk wel dat sommige van mijn conclusies meespelen. En de modellen die ik gemaakt heb, worden ook gebruikt bij bijvoorbeeld het ministerie. Ik gebruik ze zelf ook bij het adviesbureau Geodan Next waar ik werk. Provincies huren ons in om te onderzoeken wat het gevolg kan zijn van beoogd ruimtelijk beleid. Dan houden ze bij de keuze voor beleid wel rekening met de uitkomsten van onze berekeningen. Maar om echt opvattingen te veranderen is lastig. Onderbuikgevoelens zijn hardnekkig. Er is een lange weg te gaan om de heersende opinie om te buigen.' ✕